

Кожушко О. О.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правових та інформаційних технологій

Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницького інституту соціальних технологій

м. Хмельницький, Україна

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Монографію присвячено аналізу державного контролю, його співвідношенню із суміжними правовими поняттями, виокремленню його характерних ознак, а також характеристиці особливостей державного контролю саме за діяльністю благодійних організацій. Запропоновано авторське визначення державного контролю за діяльністю благодійних організацій. На підставі узагальненого аналізу наявних класифікацій видів державного контролю та з урахуванням специфіки його здійснення за діяльністю благодійних організацій запропоновано класифікацію державного контролю за діяльністю благодійних організацій за наступними критеріями: за суб'єктами, яких вони об'єднують, за безпосереднім об'єктом контролю; за статусом діяльності; за часом; за обсягом; за формами, способами, методами; за спрямованістю діяльності. Найбільш поширеними формами державного контролю за діяльністю благодійних організацій є проведення планових, позапланових та інших перевірок, обстежень, моніторингів тощо. Загальний контроль за діяльністю благодійних організацій виконують органи публічної адміністрації. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах свої повноважень здійснюють державний контроль і контроль за дотриманням законодавства у сфері державної реєстрації благодійних організацій. Визначено принципи контролю за діяльністю благодійних організацій як положення, ідеї, обов'язкові вимоги для виконання, що спираються на досягнення науки, закріплені в законодавстві та апробовані на практиці, виражають інтереси суспільства, спрямовані на вдосконалення благодійної діяльності.

Вступ

Стрімкий розвиток благодійності в Україні та численні прогалини у вітчизняному законодавстві об'єктивно зумовлюють підвищення ролі, яку відіграє у вирішенні вказаних проблем інститут державного контролю за діяльністю благодійних організацій. Здійснення відповідними державними органами контролю за діяльністю благодійних організацій покликане забезпечити захист прав, свобод людини, законних інтересів юридичних осіб, держави, а також самих благодійних організацій від будь-яких порушень діючого законодавства. Тому діяльність органів публічної адміністрації повинна розглядатися як основний та найефективніший засіб забезпечення законності у відповідній сфері відносин.

Контроль за діяльністю благодійних організацій повинен мати стратегічну спрямованість, що зробить його найбільш ефективним. В основу ефективності системи контролю в благодійних організацій необхідно дотримуватись низки положень, а саме, контроль повинен бути: безперервним; цілеспрямованим; простим, гнучким, своєчасним, економним, економічним, всебічним; відповідати контрольованому виду діяльності благодійної організації, враховувати її специфіку; результативним і закінчуватись певними висновками; оперативним і здійснюватись в оптимальні строки. Чітке дотримання вищезазначених доміант дозволить правильно організувати систему контролю діяльності благодійних організацій, а також своєчасно виявити недоліки в їх діяльності й вжити заходів до їх усунення, адже контроль завжди спрямований на постійне вдосконалювання діяльності благодійних організацій.

1. Поняття та класифікації державного контролю

Суттєвою складовою всього адміністративно-правового регулювання порядку створення та діяльності благодійних організацій України є організація державного контролю, адже діяльність благодійних організацій є одним із багатьох різнопланових напрямків суспільних відносин, на які поширюється державний контроль. Реалізуючи державний контроль у сфері благодійної діяльності, держава таким чином впливає на стан дотримання ними законності і стабільності. Благодійні організації повинні діяти у межах своїх повноважень, наданих їм законодавством й статутом, у тому числі у сфері

публічного адміністрування, чітко дотримуватись основних демократичних принципів та на відповідному рівні виконувати безкорисливу, неприбуткову діяльність в інтересах приватних осіб. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність проведення цілеспрямованого, систематичного та повсякденного впливу – контролю з боку держави та її органів, контролю з боку суспільства та громадських організацій, метою якого є встановлення об'єктивної, достовірної інформації про діяльність благодійних організацій, стан дотримання ними законності і дисципліни, своєчасного дослідження та усунення проблем у зазначеній сфері відносин та вжиття відповідних заходів, виявлення шляхів ефективності діяльності, орієнтування в можливостях виконаних завдань подальшого розвитку тощо. Після проведення державної реєстрації благодійні організації перебувають у взаємовідносинах із органами публічної адміністрації, а також з іншими суб'єктами, тому їхня діяльність має бути законною, відкритою і прозорою, тому абсолютно логічним і необхідним є здійснення контролю за їх діяльністю. Контроль за діяльністю благодійних організацій в Україні в системному вигляді не досліджувався, тому цілком логічним є вивчення державного контролю у відповідній сфері відносин.

З точки зору адміністративної процедури, державний контроль за діяльністю благодійних організацій можна розглядати як один із видів адміністративної процедури, яка в даному аспекті може бути організаційною (її призначення полягає у забезпеченні створення контрольних дій в межах публічної адміністрації), а також «втручальною» (ініціатива проведення походить від публічного суб'єкта і зумовлена виконанням покладених на нього законом обов'язків).

Безумовно, перш ніж розглядати контроль у сфері діяльності благодійних організацій, найперше, слід зосередити увагу на понятті «контроль» та його походженні. Слово «контроль» у перекладі з французького “controle” означає перевірку або спостереження з метою перевірки. Цей термін можна тлумачити як спостереження, нагляд, перевірку з метою протидії чомусь небажаному [1]. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає контроль як перевірку відповідності контрольованого об'єкта встановленим вимогам [2, с. 569]. Юридичний енциклопедичний словник формулює «контроль» як одну із форм реалізації влади, яка забезпечує дотримання

встановлених приписів [3, с. 68]. Історично первісне пояснення контролю було визначено як перевірка документів на їх достовірність, пізніше контроль розглядався як перевірка відповідності дій, поставлених цілей, завдань чинним законам, і, зрештою, до сучасного бачення контролю було включено аналіз відхилень, виявлення причин та шляхи їх подолання. Слід зазначити, що в науці адміністративного права поняття контролю на теоретичному рівні і дотепер вважається остаточно ще не вирішеним і дуже спірним. Так, на думку Ю.П. Битяка, контроль є елементом управління, що забезпечує систематичну перевірку законодавства, додержання дисципліни й правопорядку у втручанні контролюючих органів в оперативну діяльність підконтрольних органів, наданні їм обов'язкових для виконання вказівок, припиненні, зміні чи скасуванню актів управління, вживанні заходів примусу [4, с. 246]. Т.О. Коломоєць вважає контроль політико-правовим явищем, що характеризується неухильним дотриманням вимог чинного законодавства всіма суб'єктами відносин публічного управління та свідомого додержання встановлених поведінки у державному та суспільному житті органами публічної адміністрації [5, с. 338]. Вчений-адміністративіст в широкому аспекті визначає два основних види контролю: державний та недержавний, що в сукупності утворюють соціальний [6, с. 142]. В.К. Колпаков наголошує, що сутність контролю полягає в тому, що суб'єкт контролю здійснює перевірку і облік того як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання і реалізує свої функції [7, с. 622]. Особливим поняттям у правовій науці є державний контроль, який можна розглядати у широкому та вузькому значеннях. У широкому розумінні державний контроль – це система, підпорядкована управлінню, охоплює спостереження, аналіз, зіставлення, перевірку, масштаб та обсяг, у вузькому розумінні – це один з етапів процесу управління, певна діяльність державних органів, які за допомогою притаманних їм форм, методів і визначених процедур здійснюють перевірку та нагляд [8, с. 429]. С.В. Ківалов характеризує контроль як форму або вид діяльності, як принцип, як функцію і зауважує, що державний контроль здійснюється органами виконавчої влади у процесі управлінської діяльності за законністю та доцільністю їх роботи, дотриманням державної дисципліни, ефективністю управлінської діяльності [9, с. 292, 301]. В сучасній

адміністративно-правовій доктрині державний контроль вивчається як функція, принцип, форма, метод діяльності. Контроль виступає саме як функція публічного управління, оскільки функція є основним напрямком діяльності суб'єкта, основна мета якої полягає у підвищенні ефективності діяльності шляхом аналізу, спостереження, перевірки та спрямування діяльності суб'єктів адміністративних правовідносин відповідно до їх завдань та встановлених правових приписів. Контроль допомагає забезпечити злагоджену, чітку роботу державних органів, гарантує дотримання посадовими особами, державними службовцями наданих їм прав та сумлінне ставлення до виконання своїх обов'язків. Виходячи з правової природи державного контролю, В.Б.Авер'янов обґрунтовує, що він здійснюється органами держави та їх посадовими особами у межах, визначених правовими нормами, на підставі норм права і відповідно до них [10, с. 346] – таким є розуміння державного контролю як правової форми діяльності держави. Так, П.М. Чистяков зазначає, що контроль – це функція, яку здійснює держава в особі уповноважених органів з метою перевірки дотримання й виконання поставлених завдань, прийнятих рішень та їх правомірності [11, с. 6]. Отже, державний контроль можна вважати функцією публічної адміністрації. На думку О.М. Бандурки, державний контроль як принцип, зумовлює у своєму змісті вимогу підтримання режиму законності, дисципліни, порядку, організованості, забезпечення прав і свобод громадян у процесі діяльності держави [12, с. 215]. У рамках методу діяльності, контроль є видом діяльності, який полягає у тому, що суб'єкт контролю здійснює перевірку та облік того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції [13, с. 105]. С.Г. Стеценко виражає контроль як організаційно-правовий спосіб забезпечення законності й дисципліни, що характеризується спостереженням і перевіркою правомірності діяльності об'єкта контролю та фактичної відповідності тих чи інших дій вимогам чинного законодавства з можливістю втручатися в оперативно-господарську та виробничу діяльність для усунення виявлених недоліків. Вчений-адміністративіст поділяє контроль на державний і громадський. Державний контроль відносить до функції публічного управління [14, с. 195].

Таким чином, державний контроль, об'єктом якого у сфері суспільних відносин є і діяльність благодійних організацій, втілюється конкретними державними органами та їх посадовими особами у чітко визначених рамках закону і призводить до певних юридичних наслідків.

В науці адміністративного права досить актуальним є питання класифікації різновидів державного контролю із використанням різноманітних критеріїв, яке має суттєве наукове та практичне значення. Так, наприклад, О.М. Якуба, зазначає, що державний контроль, здійснюють органи державної влади і поділяє його на наступні основні види залежно від: 1) обсягу і змісту контролю – на контроль з боку органів державної влади; контроль з боку органів публічного управління загальної компетенції; контроль з боку органів публічного управління спеціальної компетенції; 2) предмета контролю – на загальний і спеціальний; 3) методів здійснення контролю – попередній, фактичний, подальший [15, с. 200]. В залежності від компетенції суб'єкта контролю В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко виділяють загальний, відомчий та міжвідомчий контроль [16, с. 526]. Залежно від стадії здійснення та часу проведення державний контроль поділяють на попередній (превентивний), поточний (оперативний) та кінцевий (підсумковий) [17, с. 295-318]. Попередній контроль виконує запобіжну функцію; поточний контроль використовуються для підтримки динамічності всієї системи управління, прийняття обґрунтованих управлінських рішень; підсумковий контроль проводиться з метою об'єктивної оцінки результатів на певному рівні. За спрямованістю державного контролю умовно виділяють зовнішній та внутрішній, за суб'єктом здійснення – загальний та спеціальний [18, с. 30-31]. Аналіз різноманітних доктринальних демонструє поділ державного контролю на критерії. Так, Н.Р. Нижник розмежовує критерії державного контролю на види: за об'єктом (внутрішній та зовнішній); за обсягом контрольних повноважень (загальний та спеціальний); за часом (попередній, поточний та підсумковий); за тривалістю контрольних дій (постійно діючий та періодичний); залежно від функцій (допоміжний та адміністративний) [19, с. 322]. В.М. Гарашук приділяє значну увагу класифікації державного контролю, вчений пропонує поглиблений її варіант та детальний аналіз кожного різновиду, а саме: 1) органи, які його здійснюють – законодавчої, виконавчої,

судової влади, спеціалізованих органів, органів місцевого самоврядування; 2) сферу діяльності, яка підлягає контролю, – відомчий (внутрішній), міжвідомчий (зовнішній); 3) форми його проведення – у вигляді перевірок та ревізій; 4) ступінь втручання в оперативну діяльність підконтрольного об'єкта – безпосередній, опосередкований [20, с. 10-14]. Крім вищезазначених варіантів вчений систематизує державний контроль за підконтрольним об'єктом – на контроль у державних структурах за органами місцевого самоврядування, за громадськими організаціями, за окремими особами; за предметною сферою діяльності – фінансовий, податковий тощо; за напрямками втручання в оперативну діяльність підконтрольного об'єкту: кадровий, організаційний, господарський; за часом проведення – попередній, поточний, остаточний; за обсягом видів діяльності підконтрольної структури – вибірковий, повний; залежно від використання додаткових засобів [21, с. 88]. Т.О. Коломоєць слушно зазначає, що досить вагомим критерієм для розподілу контролю на види є суб'єкт його здійснення та виділяє узагальнений варіант такого розподілу, а саме: державний контроль (з боку уповноважених державних суб'єктів) і громадський контроль (з боку громадськості), а також наводить деталізований варіант контролю: з боку парламенту та створюваних ним органів (парламентський контроль); з боку Президента України (президентський контроль); у системі суб'єктів публічної адміністрації (внутрішній контроль); з боку органів судової влади (судовий контроль). Додатково виокремлює контроль з боку органів місцевого самоврядування і прокурорський нагляд [5, с. 341]. П.Д. Матвієнко, окрім традиційних критеріїв і різновидів контролю, пропонує їх розрізняти таким чином: в залежності від суб'єкта – з боку державних органів (державний), з боку недержавних формувань, приватних осіб (громадський, приватний контроль), спільний (змішаний); за безпосереднім об'єктом – контроль за діяльністю, пов'язану з реалізацією власних повноважень і з делегованими повноваженнями; в залежності від предметної сфери діяльності – у соціальній, ціноутворенні, охороні здоров'я тощо; за формами, способами, методами проведення (інвентаризація, рейд, запит, громадське слухання, ревізія, перевірка тощо); за ступенем втручання в оперативну діяльність – прямий, непрямий; за часом проведення – попередній, поточний, підсумковий; за обсягом –

повний, вибірковий; в залежності від використання спеціальних засобів і приладів – з використанням таких засобів і приладів і контроль без таких; за спрямованістю – зовнішній (з боку інших органів), внутрішній (самоконтроль); за характером – загальний і спеціальний; в залежності від безпосередньої мети – щодо виявлення причин і умов, щодо притягнення винних до відповідальності, щодо виявлення ефективності діяльності тощо; за наслідками проведення: позитивний та негативний; в залежності від безпосереднього суб'єкта здійснення – з боку місцевих органів виконавчої влади, правоохоронних органів, територіальної громади тощо; в залежності від кількості суб'єктів контролю – індивідуальний, колективний; за сферою діяльності, що підлягають контролю – внутрішній, міжвідомчий, позавідомчий; за спрямованістю – за законністю та за доцільністю діяльності [22, с. 55-57].

Отже, аналіз адміністративно-правової літератури підтверджує, що для класифікації державного контролю на види існує значна кількість критеріїв і кожен має своє певне значення як у теорії так і у практичній діяльності. Враховуючи специфіку державного контролю за діяльністю благодійних організацій, можна запропонувати розширений перелік критеріїв із детальним розподілом на види. Зокрема, загальний державний контроль за діяльністю благодійних організацій виконують органи публічної адміністрації, хоча контроль не є їх основною функцією (Верховна Рада України, Президент України, органи місцевого самоврядування, органи Пенсійного фонду України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство фінансів України тощо). Особливості загального контролю полягають у тому, що суб'єкти державного контролю за діяльністю благодійних організацій належать до різних гілок влади, їх система і повноваження не мають чіткого нормативного закріплення, наявність обмежених контрольних повноважень у більшості загальних органів, у зв'язку із чим вони не мають права втручатися в оперативну діяльність благодійних організацій та самостійно притягувати до відповідальності винних осіб.

Одним з ефективних засобів від неправомірних дій благодійних організацій можна вважати застосування заходів примусу, наприклад адміністративної відповідальності. Якщо у діяльності благодійної організації міститься склад злочину, який передбачений Кримінального кодексу України, винні особи

притягаються до кримінальної відповідальності. Відповідно до ст. 26 Закону України від 05.07.2012 р. «Про благодійну діяльність та благодійні організації» державний контроль у сфері благодійної діяльності здійснюють органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень. Слід наголосити на підвищенні контролю благодійників за коштами і майном переданим на благодійні цілі. По-перше, введено поворотну фінансову пожертву, тобто у разі нецільового використання благодійної пожертви, вона може бути повернута благодійникові, адже він має право контролювати ефективність її використання (п. 2 ст. 6). По-друге, запроваджено вимогу здійснювати публічний збір благодійних пожертв на користь благодійної організації тільки на підставі спеціальної, нотаріально завіреної довіреності керівника цієї благодійної організації (п. 2 ст. 7). По-третє, посилено вимоги щодо звітності та прозорості роботи благодійних організацій (ст. 17). По-четверте, визначено конфлікт інтересів для керівників благодійної організації та встановлюються обмежувальні процедури (ст. 23).

Спеціальний державний контроль за діяльністю благодійних організацій має свою специфіку, характерні відмінності, що визначаються у завданнях, способах, формах здійснення контролю і повинен здійснюватись спеціальним суб'єктом, який на даний момент відсутній, тому потрібне формування цілісної системи органів контролю у сфері благодійної діяльності. Враховуючи, що останнім часом в Україні з'явилася значна кількість контролюючих органів, не виключає необхідності координації їх діяльності та здійснення управління функцією контролю у сфері благодійної діяльності, тому вважаємо за доцільне вирішити питання про визначення на нормативному рівні вичерпного переліку органів, відповідальних за проведення державного контролю у сфері благодійної діяльності, визначенні їх повноважень.

Окрім загального та спеціального контролю можна виділити внутрішній контроль за діяльністю благодійних організацій, який, відповідно до ст. 22 Закону України від 05.07.2012 р. «Про благодійну діяльність та благодійні організації» виконує наглядова рада в межах своєї компетенції, а саме: здійснює контроль за цільовим використанням коштів і майна благодійних організацій; проводить ревізії фінансової діяльності

благодійних організацій; подає на затвердження вищому органу управління (загальні збори учасників) річний звіт про свою діяльність; здійснює попередній розгляд річних звітів благодійних організацій, балансів та висновків благодійних організацій; проводить аналіз дій правління та голови правління благодійних організацій щодо управління; здійснює організацію проведення позачергових ревізій та аудиторських перевірок фінансової діяльності благодійних організацій та інших юридичних осіб, утворених за рішенням загальних зборів благодійних організацій; затверджує внутрішні нормативні документи благодійних організацій; здійснює інші дії щодо контролю за діяльністю благодійних організацій, зокрема за цільовим використанням його майна та коштів.

Отже, враховуючи вищезазначене, можна запропонувати визначення державного контролю за діяльністю благодійних організацій як регулярну, систематичну функцію органів публічного адміністрування, що включає їх безпосереднє практичне втручання у діяльність благодійних організацій та полягає у послідовному спостереженні за їх діяльністю, в отриманні об'єктивної і достовірної інформації про стан законності та дисципліни у їх діяльності, застосуванні заходів щодо попередження та усунення порушень законодавства, виявленні причин, що сприяли порушенням правових норм, застосуванні заходів відповідальності до винних осіб, виявленні істинного стану справ у сфері діяльності благодійних організацій, виконанні прийнятих рішень тощо.

Таке визначення слід використовувати в адміністративно-правових доктринальних дослідженнях, а також закріпити на нормативному рівні. На підставі узагальненого аналізу наявних класифікацій видів державного контролю та з урахуванням специфіки його здійснення за діяльністю благодійних організацій можна навести класифікацію державного контролю за діяльністю благодійних організацій за різними критеріями: залежно від суб'єкта контролю (парламентський, президентський, фінансовий, місцевий); за безпосереднім об'єктом контролю (за діяльністю благодійних організацій); за статусом діяльності (міжнародні, всеукраїнські, місцеві); за обсягом (повний, вибірковий); за спрямованістю (зовнішній, внутрішній); залежно від стадії здійснення (попередній, поточний, підсумковий); залежно від призначення (загальний, цільовий).

2. Форми державного контролю

В юридичній доктрині при дослідженні системи публічного адміністрування виділяють суміжні категорії, які певною мірою впливають на забезпечення законності й дисципліни у державі, а також у деякому сенсі рівнозначні поняттю контроль. До них можна віднести нагляд, моніторинг, аудит, ревізію, перевірки, інвентаризацію тощо. Перш за все, слід з'ясувати їх поняття та розмежувати поняття «контроль» від суміжних термінів. Так, сучасні науковці у своїх працях досить часто синонімом до терміну «контроль» вживають термін «нагляд». У чинному законодавстві зазначені поняття у більшості випадків також вживаються у поєднанні, проте слід визнати, що їх відмінність ще недостатньо досліджено і з'ясовано. Контроль – це складова частина публічного управління, функція, засіб виконання завдань, безпосереднє втручання контролюючих органів в оперативну діяльність підконтрольних осіб, надання їм обов'язкових настанов, припинення, зміна, скасування актів управління, застосування примусових заходів щодо підконтрольних посадових осіб. Контрольна діяльність як правило забезпечує безперервну перевірку виконання законів, інших нормативно-правових актів, дотримання державної дисципліни і правопорядку. Нагляд у свою чергу виявляє правопорушення, попереджає їх, усуває їх наслідки і залучає винних осіб до належної відповідальності. Слід зазначити, що органи, які здійснюють функції нагляду, не мають права втручатися в оперативну діяльність об'єктів нагляду. Виділяють два види нагляду: 1) загальний нагляд – прокурорський; 2) адміністративний – нагляд з боку різних державних служб. Втручання в оперативну діяльність підконтрольного органу та право самостійно притягувати винних осіб до правової відповідальності є основними відмінностями контролю від нагляду. В дійсності сьогодні не тільки законодавчо невизначено різницю між цими двома видами управлінської діяльності, але й серед вчених існує думка що розділяти ці терміни зовсім немає потреби [24 ; 25]. Поняття «контролю» і «нагляду» в науковій юридичній літературі завжди мало дискусійний характер, але контроль вважається родовим поняттям, а нагляд похідним від нього і має свої характерні ознаки, серед яких виділяють: перевірку дотримання правових норм, спеціальних правил, встановлених на об'єктах, що перебувають під наглядом;

організаційну непідпорядкованість об'єктів органам, які реалізують нагляд, при виявленні порушень встановлених правил; у процесі нагляду органи, які його здійснюють, застосовують визначені законом заходи відповідальності за допущені порушення. Контрольна діяльність передбачає спостереження, аналіз і перевірку дотримання правових норм та спеціальних правил, діяльність відповідних органів, посадових осіб у межах їхньої компетенції, доцільність та ефективність такої діяльності. Ю.П. Битяк зазначає, що нагляд має за мету виявлення та попередження правопорушень, усунення їх наслідків і притягнення винних осіб до відповідальності без права втручатися в оперативну й господарську діяльність піднаглядних об'єктів, зміни чи скасування актів управління [4, с. 246]. На думку О.М. Бандурки, контроль слід відрізнити від близького до нього виду державної діяльності – нагляду, хоча у них є деякі однакові риси. Їх поєднують єдина мета – забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні, форми здійснення роботи – перевірки, витребування звітів, пояснень та ін., обов'язковість вказівок. Але контроль на відміну від нагляду проводиться повсякденно і безперервно широким колом органів, нагляд же здійснює єдиний державний орган – прокуратура [26, с. 475]. Т.О. Коломонець вважає, що контроль – це активне втручання суб'єкта адміністрування у діяльність об'єкта адміністрування, а нагляд – пасивний метод адміністрування, що полягає у збиранні необхідних знань про діяльність об'єкта адміністрування та їх оцінці, це юридичний аналіз стану справ додержання законності і дисципліни щодо об'єкта адміністрування, який здійснюється суб'єктом адміністрування із застосуванням відповідних, наданих йому законодавством форм, але без безпосереднього втручання в оперативну та іншу діяльність об'єкта адміністрування [6, с. 141]. А.О. Собакарь тлумачить поняття «контроль» об'ємніше і повніше за термін «нагляд», вважає його зміст ширшим [27, с. 59]. О.В. Кузьменко зазначає, що нагляд – це окремий вид контролю, певна його форма, а контроль пов'язаний із втручанням в оперативну діяльність і застосування заходів державно-владного впливу, про що недвозначно свідчать норми чинного законодавства [28, с. 96]. Особливість контролю як форми державної діяльності полягає в тому, що він повсякденний та безперервний, здійснюється як органами законодавчої, виконавчої влади,

судами, так і численними спеціально утвореними для цього контролюючими органами. У свою чергу нагляд проводиться лише при виникненні конкретних проблемних ситуацій у публічному управлінні. Нагляд є видом державного контролю, його елементом [10, с. 346; 29, с. 235]. А.Л. Петрицький справедливо зазначає на тому, що грань між контролем та наглядом у діяльності державних органів досить прозора – вони немов би зливаються воедино, але у дійсності це відносно самостійні за значенням інститути [30, с. 194]. С.О. Кримчак слушно наголошує на тому, що у сфері застосування контролю та нагляду спостерігається хаос та відсутність чіткого розуміння у законодавця різниці між цими двома поняттями. У зв'язку із чим пропонує більшу увагу приділяти саме науковим розробкам та сприяння вчених-теоретиків з уповноваженими на законодавчу ініціативу органами. На думку вченого доцільним було б перед поданням на затвердження певного нормативно-правового акту обов'язкова його перевірка відповідними науковцями, обізнаними у даній сфері [31, с. 392]. Е.Ф. Демський зазначає, що контрольно-наглядові провадження є сукупністю організаційних, економічних, соціальних та правових заходів, спрямованих на систематичну перевірку виконання Конституції і законів України, інших нормативних актів та втручання контролюючих органів у оперативну діяльність підконтрольних органів, установ і закладів з метою усунення виявлених недоліків, попередження вчинення правопорушень та поновлення порушеного права фізичних чи юридичних осіб [32, с. 203]. Л.Р. Грицаєнко виділяє цілу низку основних відмінностей між наглядом і державним контролем: контролюючі органи здійснюють контрольні повноваження, входячі до системи виконавчої влади, наглядові органи (прокуратура) є самостійним державним органом і в систему виконавчої влади не входять; нагляд здійснюється завжди ззовні щодо об'єктів інших систем, контроль же можливо здійснювати і всередині системи; принциповою особливістю контролю від нагляду вчений вважає наділення контролюючих органів окремими повноваженнями виконавчої влади, натомість наглядові органи не наділені адміністративними та управлінськими повноваженнями і не мають права втручатися в оперативно-господарську діяльність; контролюючі органи можуть перевіряти не лише законність, а й доцільність, мета нагляду – слідкувати за дотриманням

законності; нагляд стосується практично всіх сфер суспільних відносин (економічних, політичних, соціальних), натомість органи контролю спеціалізуються у конкретно визначених сферах суспільних відносин; нагляд завжди передбачає наявність раніше встановлених законом параметрів наглядової діяльності, тоді як сфера контролю є необмеженою; для усунення порушень і покарання винних осіб органи державного контролю наділені адміністративними повноваженнями і можуть накладати адміністративні стягнення, чого не має права робити прокуратура, яка здійснює нагляд; до предмета нагляду входить діяльність самих контролюючих органів, водночас протилежне виключається законом; контролюючі органи можуть усунути виявлені під час перевірки порушення своєю владою; межі нагляду значно ширші, ніж контроль, оскільки він здійснюється від імені держави, включає нагляд за органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, об'єднує зусилля всіх контролюючих органів [33, с. 36-37]. Слід зазначити, що відповідно до Закону України від 14.10.2014 р. «Про прокуратуру» [34] нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів, у тому числі і благодійними організаціями, здійснюється Генеральним прокурором України та підпорядкованими йому прокурорами.

Таким чином, слід підтримати думку вчених-юристів і розглядати нагляд як окремий різновид контролю, певну його форму, застосування якої при виявленні порушень може супроводжуватися заходами впливу державно-владного характеру, але сьогодні метою вдосконалення діяльності державних органів у сфері адміністративно-правового регулювання необхідним є чітке законодавче розмежування органів контролю та нагляду.

О.Ф. Андрійко визнає, що моніторинг – це різновид контролю, певна його форма, яку можна порівняти з наглядом (за наслідками впливу). У сфері управлінської діяльності моніторинг застосовують для відстеження ситуації чи процесу способом «безконтактних» перевірок, спостереження та аналізу, за допомоги яких робиться висновок, оцінка і прогноз стану чи динаміки розвитку [35, с. 94]. О.Г. Мельник, М.Д. Пецкович моніторинг вважають невід'ємним елементом процесу поточного контролювання, за допомогою якого суб'єкти-контролери отримують інформацію про поточний стан підконтрольних об'єктів та його зміни. На їх думку суть методу моніторингу полягає в самостійності встановлення періодичності і частоти

контрольних процедур, а інформація, отримана в ході моніторингу, є підставою для формування й прийняття управлінських рішень [36, с. 385]. Н.М. Байдацька під моніторингом розуміє цілісний управлінський інструмент, до складу якого входять діагностика, дослідження, оцінювання і контроль, які в свою чергу знаходяться у постійному взаємозв'язку і проявляються залежно від завдань моніторингу [37]. І.Т. Стеценко ідентифікує моніторинг як регулярне відстеження процесу, явища за відповідною методикою з метою одержання більш повної та докладної інформації про нього і прийняття на підставі цього обґрунтованого рішення [38, с. 125]. З.В. Гбур пропонує розглядати моніторинг як постійний процес спостереження з метою виявлення його відповідності бажаному результату чи первинним пропозиціям – спостереження, аналізу, оцінці і прогнозу стану оточення, певних дій та явищ [39, с. 16]. Отже, у співвідношенні контролю й моніторингу, останній відносять до пасивної форми контролю, його пов'язують з відстеженням ситуації чи процесу у сфері управлінської діяльності, аналізом впливу на суспільні відносини прийнятих управлінських рішень, правових актів, при цьому перевагу мають такі «безконтактні» способи і прийоми перевірок, як спостереження та аналіз [10, с. 346]. Так чином, моніторинг є і методом і формою контролю, що наділений цільовим, систематичним характером з конкретно визначеним завданням.

Термін «аудит» використовують головним чином при контролі фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам. Аудиторський контроль залежно від завдань замовника виконує функції запобіжного, оперативного, ретроспективного і стратегічного видів фінансово-господарського контролю. Аудит має єдиний предмет і метод з іншими видами контролю, тому застосовує однакові джерела інформації, методичні прийоми і контрольно-ревізійні процедури, які використовуються у контрольно-ревізійному процесі. Нормативне визначення аудиту полягає в перевірці даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкту господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку

або інших правил (внутрішніх положень), згідно з вимогами користувачів [40]. Аналізуючи доктринальні джерела, слід зазначити, аудит не передбачає владного втручання в оперативну діяльність об'єкта і застосування примусових заходів у разі виявлення порушень чинного законодавства. Е.А. Аренс і Д.К. Лоббек відзначають, що аудит – це процес, за допомогою якого компетентний незалежний працівник накопичує і оцінює свідчення про інформацію, яка підлягає кількісній оцінці і належать до специфічної господарської діяльності, щоб визначити і виразити у своєму висновку ступінь відповідності цієї інформації встановленим критеріям [41, с. 7]. С.Г. Стеценко вважає аудит перевіркою фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій [42, с. 192-219]. В.М. Дереконь висловлює думку щодо аудиту як форми фінансового контролю, метою якого є виявлення та попередження адміністративних деліктів [43, с. 18]. Аудит – це форма саме незалежного фінансового контролю [44, с. 14]. В.В. Тимошин констатує, що за своєю сутністю аудит протилежний державному контролю, тобто аудит проводиться добровільно, не систематично і не за планом, здійснюється недержавними структурами та не передбачає примусу [45, с. 51]. Ю.Б. Слободяник стверджує, що відповідно до традиційного вітчизняного підходу під аудитом розуміють здійснення перевірки та підтвердження достовірності фінансової звітності на замовлення власника суб'єкта [46].

Таким чином, під аудитом слід вважати незалежну форму окремого виду контролю (фінансового), що забезпечує необхідну перевірку фінансово-економічної діяльності благодійної організації за власним бажанням замовника у повільному порядку.

Поняття «перевірка» визначається як переконання в правильності чого-небудь, обстеження з метою контролю [47, с. 553]. Науковці по-різному тлумачать фабулу перевірки. Так, Я.А. Гончарук відносить перевірку до внутрішньо-господарського контролю, який у свою чергу представляє систему спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкту управління прийнятим управлінським рішенням, встановлення результатів управлінського впливу на керований об'єкт виявленням відхилень, допущених у процесі виконання цих рішень [48, с. 35]. Л.А. Савченко визначає, що перевірка – це система контрольних дій з дослідження адміні-

стративно-розпорядчої або фінансово-господарської діяльності відповідного об'єкта [49, с. 266]. На думку П.М. Чистякові, перевірка – це діяльність відповідних органів щодо дослідження документації з метою її перевірки [50, с. 57]. В.М. Дереконь вважає перевірку формою контролю, також пов'язану з проведенням документального обстеження фінансово-господарської діяльності [51, с. 56]. Д.М. Рева констатує, що перевірка – метод контролю, який полягає в дослідженні даних, відбитих у документах, щодо відповідності вимогам законодавства [52, с. 98]. Автори підручника «Контроль і ревізія» за редакцією Ф.Ф. Бутинця доходять висновку, що перевірка – це вивчення окремих питань діяльності підприємства або дій апарату управління на підставі заяв, сигналів, скарг або відповідно до плану роботи контролюючого суб'єкта [53, с. 60]. Таку неоднозначність висловлювань науковців щодо визначення поняття «перевірка» можна пояснити їх прагненням найбільш повно відобразити конкретно-визначену дефініцію крізь призму власних досліджень, але аналіз вищезазначених джерел засвідчує, що на доктринальному рівні чіткого поняття перевірки не існує. Діюче вітчизняне законодавство також не містить визначення «перевірки», а лише перераховує її види. Відповідно до ст. 75 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. існують камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки. При співвідношенні понять «перевірка» та «контроль» їх слід розглядати як форму і зміст. Зміст контролю обумовлено метою і завданнями, які формулюють під час його проведення. Зв'язок «перевірки» і «контролю» можна охарактеризувати як відношення приватного і спільного. Перевірка є методом контролю, вона здійснюється для встановлення відповідності реального стану речей, документів, проектів, виконання службових доручень, поведінки тощо необхідним стандартам, встановленим вимогам, правилам.

Найбільш поширеними формами проведення державного контролю за діяльністю благодійних організацій є проведення планових, позапланових виїзних та інших перевірок органами податкової служби. Планова виїзна перевірка – це перевірка щодо своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків та зборів, яка передбачена у плані роботи органу податкової служби і проводиться за місцезнаходженням

благодійної організації. Позапланова виїзна перевірка – це перевірка, яка не передбачена планом роботи органу податкової служби і здійснюється за наявності з наступних підстав: виявлено факти, які свідчать про порушення благодійної організації діючого законодавства України про оподаткування, виявлено недостовірність даних, що містяться у податковій декларації, проводиться реорганізація (ліквідація) благодійної організації тощо.

У законодавстві України поряд із терміном «перевірка» зустрічається «ревізія». Перевірка – це обстеження, вивчення окремих напрямків фінансово-господарської діяльності, за результатами якої складається довідка або детальна записка. Ревізія – це документальний контроль фінансово-господарської діяльності, за підсумками якої складається акт. Інвентаризація є підтвердженням реальності всього балансу підприємства, установи, організації. Інвентаризація відіграє важливу роль у контрольно-ревізійній роботі як елемент методу фактичного та документального контролю, залежно від того, що є об'єктом інвентаризації [55].

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, проведення контролю і нагляду відносять до методів адміністративного управління, це означає, що приписи держави мають обов'язковий (імперативний) характер. Як правило, державний контроль за діяльністю благодійних організацій в Україні знаходить прояв у формі перевірок та її відповідних різновидів (комплексні, цільові, планові, позапланові тощо), які здійснюються майже всіма суб'єктами державного контролю. Разом із тим, слід виділити ревізію, аудит, моніторинг, спостереження тощо.

3. Принципи контролю за благодійними організаціями

Контроль – явище різнобічне, багатогранне. У правовій науці контроль можна розглядати у декількох аспектах: 1) як принцип діяльності державних органів; 2) як метод управління (спосіб забезпечення законності й дисципліни); 3) як функцію публічного адміністрування. Контроль одна із провідних функцій управління належить до найважливішого фундаментального елементу керування. Всі функції управління, такі як: планування, мотивація, створення організаційних структур, нерозривно пов'язані з контролем. Контроль – це процес досягнення

організацією намічених цілей. Він потрібен для своєчасного виявлення й дозволу виникаючих проблем раніше, ніж вони можуть придбати серйозні негативні наслідки. Головною метою контролю є зміцнення порядку, законності та дисципліни, головним принципом проведення контролю – є його доцільність (повинна бути потрібною і корисною при прийнятті управлінських рішень). Розглядаючи контроль як важливу функцію державного адміністрування, при побудові системи контролю та його здійсненні слід виходити із загальних принципів: постійність, об'єктивність, дієвість, гласність, оперативність, системність, систематичність, плановість, регулярність, економічність, науковість, ефективність.

Принципи контролю розглядались у тій чи іншій мірі взагалі у праві, або у певній діяльності і представлені у науковій літературі на достатньому рівні, однак слід вказати на відсутність єдиної думки про перелік принципів. Принципи державного контролю вивчали В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, В.М. Гарашук, В.М. Горшеньов, С.В. Ківалов, М.С. Студенікіна, В.Є. Чіркін, І.Б. Шахов та ін. Принципи фінансового та інших видів державного контролю досліджувались О.В. Шоріною, Л.К. Вороновою, Л.А. Савченко, В.В. Новиковим, В.В. Пахомовим, С.С. Вітвіцьким, В.Ю. Кобринським та ін.

Принцип (від лат. *principium* – начало) – основоположення, засада, керівна ідея, головне правило, основна вимога до певної діяльності, поведінки. Принципи позначають «щось стійке, що має виняткове значення». Принципом в юридичній науці, зокрема адміністративно-правовій, вважають керівну ідею, початкову точку опори, відліку, основу, правило, від якого не відступають. Так, наприклад, В.М. Гарашук розглядає принципи контролю в цілому, акцентує увагу на їх комплексному характері, характеризує поєднання ознак базису контрольної діяльності, правові вимоги, що мають загальнообов'язковий характер [21, с. 99]. П.С. Лютіков робить акцент на принципах контролю як на «керівних ідеях» [56, с. 68]. О.Ф. Андрійко виділяє загальні засади контролю, похідні від принципів управління державою, та спеціальні, пов'язані з особливостями власне контролю [35, с. 20]. О.П. Гетманець розглядає принципи контролю в якості «фундаменту» [57, с. 10]. С.С. Вітвіцький обґрунтовано доводить, що принципи контролю за певними видами діяльності «повинні відповідати загальним принципам контролю, але із урахуванням

специфіки об'єкта контрольної діяльності» [58, с. 10], що є цілком прийнятним і для контролю за діяльністю благодійних організацій як суб'єктів адміністративного права України. Серед принципів контролю О.М. Музичук виділяє наступні: нормативну урегульованість, незалежність, оперативність, спеціалізацію, об'єктивність, деполітизацію, ідеологізацію, доцільність, комплексність, обізнаність, неупередженість, універсальність, результативність, офіційність, раціональність, принцип взаємодії, розподіл контролюючих повноважень, відповідальність контролюючого органу [59, с. 158-159]. О.В. Шоріна під принципами контролю розглядає науково розроблені та апробовані практикою політичні, організаційні та правові основи організації контролю, що забезпечують його ефективність [60, с. 61]. На думку Т.А. Бутинець, принципи – це те, чим користується власник (керівництво) при створенні на підприємстві системи контролю, принцип – те, чим користується суб'єкт, здійснюючи перевірку, оформлюючи її матеріали та реалізуючи наслідки [61, с. 2]. В.А. Хмельницький, Т.А. Гринь зазначають, що принцип контролю – це загальновизнане правило, згідно з яким формується і функціонує підсистема контролю в системі управління підприємством, суспільством [62, с. 16]. О.С. Макоєв характеризує принципи контролю як основні початкові положення його організації і здійснення [63, с. 18]. Нормативне визначення загальних принципів державного контролю та нагляду прямо чи опосередковано закріплено в законодавчих актах. Наприклад, ст. 3 Закону України від 05.04.2007 р. «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» містить перелік принципів цього виду контрольної діяльності. До них належать: пріоритетність безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування й розвитку суспільства, середовища проживання та життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами й цілями у сфері господарської діяльності; підконтрольність і підзвітність органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади; рівність прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання; гарантування прав суб'єкту господарювання; об'єктивність та неупередженість здійснення державного нагляду (контролю); наявність підстав, визначених законом, для здійснення державного нагляду (контролю); відкритість, прозорість, плановість й системність

державного нагляду (контролю); неприпустимість дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю); невтручання органу державного нагляду (контролю) у статутну діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону; відповідальність органу державного нагляду (контролю) і його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства; дотримання умов міжнародних договорів України; незалежність органів державного нагляду (контролю) від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян; наявність одного органу державного нагляду (контролю) у складі центрального органу виконавчої влади [64].

Таким чином, узагальнюючи та враховував специфіку об'єкту контролю, можна запропонувати наступне визначення принципів контролю за діяльністю благодійних організацій як фундаментальних положень, керівних ідей, обов'язкових вимог для виконання, які спираються на досягнення науки, закріплені в законодавстві та апробовані на практиці, виражають інтереси суспільства, спрямовані на вдосконалення благодійної діяльності. До принципів контролю за діяльністю благодійних організацій можна віднести принципи: верховенства права, законності, об'єктивності, постійності, гласності, дієвості, оперативності, плановості, регулярності, ефективності, економічності, повноти, всебічності, обґрунтованості, системності, науковості, професіоналізму, цілеспрямованості, неупередженості, результативності. Зазначені принципи взаємопов'язані і доповнюють один одного, створюють систему, яка забезпечує виконання певних функцій суб'єктами благодійних організацій на відповідному рівні.

Варто зазначити, що контроль за дотриманням адміністративно-процесуальних норм забезпечує об'єктивність і законність рішення про притягнення порушників до відповідальності. Згідно зі ст. 27 Закону України від 05.07.2012 р. «Про благодійну діяльність та благодійні організації», суб'єкти благодійної діяльності і посадові особи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування несуть цивільно-правову, адміністративну, дисциплінарну, кримінальну відповідальність за порушення законодавства про благодійну діяльність у порядку, встановленому діючим законодавством на засадах законності, обґрунтованості, доцільності, невідворотності, справедливості.

Таким чином, підсумовуючи, слід визначити, що контроль є комплексним поняттям щодо всіх вищезазначених видів, методів, форм контролю; функцією публічного адміністрування, правовим способом забезпечення законності й дисципліни; частиною управлінського процесу, яка полягає в отриманні інформації про результати діяльності благодійних організацій; процесом забезпечення досягнення благодійними організаціями поставленої мети.

Контроль за діяльністю благодійних організацій – це сукупність дій зі спостереження за діяльністю благодійних організацій, порівняння перевірки й аналізу діяльності благодійних організацій з метою: своєчасного отримання об'єктивної та достовірної інформації про стан справ; застосування заходів попередження правопорушень (з правом прямого втручання в оперативну діяльність об'єкта контролю); виявлення відхилень фактичних результатів від заданих параметрів і прийняття рішень по їх усуненню; надання допомоги благодійним організаціям у поновленні законності і дисципліни; встановлення причин і умов, які сприяють порушенню вимог правових норм; вжиття заходів щодо притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

Висновки

На підставі проведеного вище аналізу можна зробити такі висновки:

Державний контроль за діяльністю благодійних організацій – це регулярна, систематична функція органів публічного адміністрування, що включає їх безпосереднє практичне втручання у діяльність благодійних організацій та полягає у послідовному спостереженні за їх діяльністю, в отриманні об'єктивної і достовірної інформації про стан законності і дисципліни у їх діяльності, застосуванні заходів щодо попередження та усунення порушень законодавства, виявленні причин, що сприяли порушенням правових норм, застосуванні заходів відповідальності до винних осіб, виявленні істинного стану справ у сфері діяльності благодійних організацій, виконанні прийнятих рішень тощо.

Державний контроль за діяльністю благодійних організацій в Україні здійснюється суб'єктами державного контролю у формі перевірок та її відповідних різновидів (комплексні, цільові, планові, позапланові тощо).

Основними принципами державного контролю за діяльністю благодійних організацій, які взаємопов'язані і доповнюють один одного, створюють систему, яка забезпечує виконання певних функцій суб'єктами благодійних організацій на відповідному рівні є: верховенство права, законність, об'єктивність, постійність, гласність, оперативність, дієвість, регулярність, ефективність, всебічність, обґрунтованість, системність, систематичність, професіоналізм, цілеспрямованість, неупередженість, прозорість, результативність.

Література:

1. Дікань Л.В. Фінансово-господарський контроль : навч. Посіб. Київ : Знання, 2010. 395 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
3. Юридический энциклопедический словарь / гл. ред. А.Я. Сухарев и др. Москва : Советская энциклопедия, 1984. 415 с.
4. Адміністративне право України : підручник / Битяк Ю.П., Гарашук В.М., Дьяченко О. В. та ін. ; за ред. Ю.П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
5. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
6. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України : підручник. Київ : Істина, 2012. 528 с.
7. Колпаков В.К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
8. Авер'янов В.Б. Виконавча влада і адміністративне право. Київ : Ін-Юре, 2002. 668 с.
9. Адміністративне право України : підручник / Ківалов С.В., Авер'янов В.Б., Додін Є.В. та ін. ; за ред. С.В. Ківалова. Одеса : Юридична література, 2003. 896 с.
10. Авер'янов В.Б. Державне управління : проблеми адміністративно-правової теорії та практики. Київ : Факт, 2003. 384 с.
11. Чистяков П.М. Контроль органів державної податкової служби України за підприємницькою діяльністю, яка підлягає ліцензуванню : теорія та практика реалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Ірпінь, 2004. 22 с.

12. Бандурка О.М., Тищенко М.М. Адміністративний процес : підручник для вищих навчальних закладів. Київ : Літера ЛТД, 2001. 336 с.
13. Мосьондз С.О. Адміністративне право України (у визначеннях та схемах) : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2008. 272 с.
14. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2011. 624 с.
15. Якуба О.М. Советское административное право. Общая часть : учебник. Киев : Вища школа, 1975. 231 с.
16. Колпаков В.К. Кузьменко О.В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
17. Малиновський В.Я. Державне управління : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2003. 576 с.
18. Андрійко О.Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Київ, 1999. 390 с.
19. Нижник Н.Р. Державне управління в Україні : наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навчальний посібник; за ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка. Львів : Львівська політехніка, 2002. 352 с.
20. Гарашук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні : навчальний посібник. Харків : Національна юридична академія України, 1999. 55 с.
21. Гарашук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні : монографія. Харків : Фоліо, 2002. 176 с.
22. Коломоєць Т.О., Матвієнко П.Д. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування як суб'єктів адміністративного права України : монографія. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. 256 с.
23. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> (дата звернення: 24.09.2021).
24. Чиркин В.Е. Контрольная власть. *Государство и право*. 1993. № 4. С. 10–18.
25. Ильинский И.П. Щетинин Б.В. Конституционный контроль и охрана конституционной законности в социалистических странах Европы. *Советское государство и право*. 1969. № 9. С. 40–44.
26. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс : підручник / Бандурка О.М. та ін. ; за ред. О.М. Бандурки. Харків : Золота миля, 2011. 584 с.

27. Собакарь А.О. Співвідношення контролю та нагляду як функцій публічного управління. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2010. № 2. С. 58–63.

28. Кузьменко О.В. Курс адміністративного процесу : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 208 с.

29. Гриценко І.С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути адміністративного права : монографія. Київ : Київський університет, 2007. 335 с.

30. Петрицький А.Л. Державний фінансовий контроль в Україні : окремі організаційно-правові питання здійснення. *Право та управління*. 2011. № 3. С. 192–201.

31. Кримчак С.О. Співвідношення нагляду та контролю у діяльності державних органів як суб'єктів трудового права. *Форум права*. 2012. № 2. С. 389–393.

32. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 496 с.

33. Грицаєнко Л.Р. Державний контроль і прокурорський нагляд : сутність та співвідношення. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012(26). № 2. С. 34–38.

34. Про прокуратуру : Закон України від 14 жов. 2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 24.09.2021).

35. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні : організаційно-правові засади : монографія. Київ : Наукова думка, 2004. 301 с.

36. Мельник О.Г. Пецкович М.Д. Моніторинг діяльності підприємства. *Вісник Національного університету Львівська політехніка*. 2012. № 722. С. 381–386.

37. Байдацька Н.М. Спільні риси і відмінності педагогічного моніторингу, діагностики, дослідження, контролю і оцінювання. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету*. 2007. № 19 URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu_pp/2007_19/text%201/spilni%20rusu.pdf (дата звернення: 24.09.2021).

38. Стеценко І.Т. Основи менеджменту. Хто такий менеджер : навчальний посібник. Київ : А.С.К., 2007. 224 с.

39. Гбур З.В. Вдосконалення моніторингу в системі державного управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02. Львів, 2007. 21 с.

40. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 гру. 2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 24.09.2021).

41. Аренс Э.А. Лоббек. Дж. К. Аудит : учебник. Москва : Финансы и статистика, 2001. 560 с.

42. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2011. 624 с.

43. Дереконь В.М. Аудит як форма фінансового контролю та складова адміністративно-правової інфраструктури детінізації економічних відносин в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007. 21 с.

44. Аудит (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту) : підручник / Немченко В.В., Редько К.О., Редько О.Ю. та ін. ; за ред. В.В. Немченко, О.Ю. Редько. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 540 с.

45. Тимошин В.В. Поняття форми державного контролю господарської діяльності у сучасній державно-правовій теорії. *Наукові праці МАУП*. 2011. № 1(28). С. 49–53.

46. Слободяник Ю.Б. Державний аудит неприбуткових установ і організацій. *Актуальні проблеми науки та освіти молоді: теорія, практика, сучасні рішення – 2010* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Харків : Фактор, 2011. URL: <http://dSPACE.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6161/1/sl40.pdf> (дата звернення: 24.09.2021).

47. Ожегов С.И. Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка : 80 000 слов и фразеологических выражений. Изд. 4-е доп. Москва : Азбуковник, 1999. 944 с.

48. Гончарук Я.А. Рудницький В.С. Аудит : навчальний посібник. Львів : Світ, 2002. 296 с.

49. Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2002. 455 с.

50. Чистяков П.М. Контроль органів державної податкової служби України за підприємницькою діяльністю, яка підлягає ліцензуванню : теорія та практика реалізації : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2004. 256 с.

51. Дереконь В.М. Аудит як форма фінансового контролю та складова адміністративно-правової інфраструктури детінізації економічних відносин в Україні : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007. 261 с.

52. Рева Д.М. Правове регулювання податкового контролю в Україні : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2005. 230 с.

53. Контроль і ревізія : підручник / Бутинець Ф.Ф., Виговська Н.Г., Малюга Н.М., Петренко Н.І. ; за ред. Ф.Ф. Бутинця. Житомир : Рута, 2002. 544 с.

54. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 24.09.2021).

55. Кривченкова А. І знов про інвентаризацію, або з чого починається ревізія. *Фінансовий контроль*. 2008. № 4. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/53766> (дата звернення: 24.09.2021).

56. Коломоєць Т.О. Лютіков П.С. Державний контроль в галузі чорної металургії в Україні : організаційно-правовий аспект : монографія. Запоріжжя, 2009. 216 с.

57. Гетманець О.П. Правове регулювання бюджетного контролю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2009. 32 с.

58. Вітвицький С.С. Державний контроль у сфері ліцензійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 18 с.

59. Музичук О.М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні : монографія. Харків : Національний університет внутрішніх справ, 2010. 654 с.

60. Шорина Е.В. Контроль за деятельностью органов государственного управления в СССР. Москва : Наука, 1981. 301 с.

61. Бутинець Т.А. Принципи контролю в новій економіці : необхідність застосування. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2009. № 2(48) URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2009_2/4.pdf (дата звернення: 24.09.2021).

62. Хмельницький В.А. Гринь Т.А. Контроль и аудит : учебное пособие. Минск : Современная школа, 2006. 240 с.

63. Макоев О.С. Контроль и ревизия : учебное пособие. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. 256 с.

64. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389.